

Bortom territoriet

Nationalstatens problem att hantera det virtuella

Alexander Andersson
Magnus Wahlberg

Abstract

I denna uppsats utreder vi den territoriellt avgränsade nationalstatens möjligheter att hantera transnationella flöden. Sedan globaliseringens intensifiering under 1900-talets senare hälft har de politiska subjekten med nödvändighet börjat röra sig över nationsgränserna i allt högre utsträckning.

Uppsatsen består av tre teoridelar och avslutas med en diskussion. I första delen presenterar vi en historisk översikt av nationsbegreppet, nationalstatens uppkomst, förutsättningar och de idéer nationalstaten ger uttryck för. I den andra delen redogör vi i korthet för internets födelse, konstruktion och de utmaningar den innebär för nationalstaten. Genom att nationalstaten hämtar sin legitima auktoritet ur en territoriell avgränsning framstår dess möjligheter att hantera transnationella och virtuella informationsflöden som begränsad. Vi illustrerar denna problematik med ett empiriskt fall där internetföretaget Yahoo döms till att begränsa åtkomsten till delar av sidans innehåll för användare lokaliserade i Frankrike. Nationalstaten producerar med nödvändighet en dikotomi om insida/utsida där progression enbart är möjlig på insidan och tidlös anarki råder på utsidan. Vi menar att i en nutida kontext kanske insidan bör förstås som materialiteten vilken territorialiteten baseras på, medan utsidan utgörs av en virtuell, gränslös anarki. Om det politiskt möjliga är begränsat till en materiell anknytning utgör den virtuella domänen en konkret utmaning för staten.

Nyckelord: insida/utsida, suveränitet, nationalstat, territorium, internet, transnationell, gränser, informations- och kommunikationsteknologi, Yahoo

Antal ord: 8480

Innehållsförteckning

1	Inledning	2
1.1	Problem	2
1.2	Syfte	3
1.2.1	Forskningsfråga.....	3
1.2.2	Avgränsning	3
1.3	Metod och material.....	3
2	Nationalstaten	5
2.1	Nationen	5
2.2	Statens suveränitet.....	6
2.3	Den homogeniserande staten.....	7
2.4	Det nödvändiga undantaget?	8
2.4.1	Det schmitteanska undantaget.....	8
2.4.2	Det konstanta undantaget	8
2.5	Dikotomin insida/utsida	9
2.6	Gränsens flyktighet	10
3	Internet	11
3.1	Internets födelse	11
3.2	Internet möter Nationalstaten	12
3.2.1	Fallet Yahoo	12
3.2.2	Nationalstatens nödvändiga reproduktion.....	14
3.3	Maktens tre ansikten på internet.....	15
3.3.1	Kontrollen över internet	16
4	Teoretisk fördjupning	18
4.1	Suveräniteten som utgångspunkt.....	18
4.2	Utsidan på insidan	19
4.3	Virtuell materialitet	20
5	Analys	22
6	Referenser	24

1 Inledning

Lagstiftning är sedan modernitetens suveränitetstanke och normeringen av nationalstaten begränsad till territoriella gränser. Även i internationella samarbeten som EU och FN begränsas lagstiftningen till de samarbetande staternas territoriella gränser, och interventioner kränker per definition suveräniteten hos de stater som utsätts för interventionen. Sedan globaliseringens intensifiering under 1900-talets senare hälft har de politiska subjekten med nödvändighet börjat röra sig över dessa nationsgränser i allt större utsträckning.

1.1 Problem

När suveränitetsidealet med autonoma, territoriellt avgränsade stater började spridas under 1600-talets senare hälft och så småningom blev norm, har staters möjlighet att lagstifta varit begränsad till sina territoriella områden. Någon slags universalism tycks inte vara möjligt i ett internationellt system av suveräna stater. Även i internationella samarbeten såsom EU och FN begränsas lagstiftningen till de samarbetande staternas territoriella gränser, och interventioner kränker per definition suveräniteten hos de stater som utsätts för interventionen. Sedan globaliseringens intensifiering under 1900-talets senare hälft har de politiska subjekten med nödvändighet börjat röra sig över dessa nationsgränser i allt större utsträckning. Under de senaste decennierna har även de informations- och kommunikationsteknologiska rörelserna över suveräna staters gränser blivit vardag för de politiska subjekten i många stater. Nätverken för informations- och kommunikationsteknologi har till stor del konstruerats av privata aktörer som inte tagit hänsyn till staters gränser, internet är decentraliserat och möjligheter för aktörer på internet att ta hänsyn till staters gränser är begränsade. Detta leder till problem då nationalstaten av nödvändighet måste hävda sitt territorium för att legitimt kunna utöva sin makt. En annorlunda förståelse av dessa informations- och kommunikationsteknologiers nätverk skulle innebära att det inte är möjligt att placera det som sker på nätverken territoriellt eftersom kommunikationen bör betraktas som virtuell. Denna förståelse innebär än mer omfattande problem för nationalstatens möjligheter att kontrollera det som utspelar sig i nätverken.

År 2006 utkom boken *Who Controls the Internet?* av Jack Goldsmith och Tim Wu. Denna boks påståenden om att geografi är av stor vikt även i transnationella flöden har mötts av omfattande kritik. Goldsmith och Wu gör en ansats att empiriskt bevisa statens faktiska möjligheter att kontrollera internet och menar i korthet att det är oproblematiskt eftersom aktörer på internet själva inför språkliga och andra barriärer på internet. Författarnas ansats är alltså att utreda möjligheten

för staten att fortsätta hävda sina territoriella gränser. Vi menar att en rimligare ansats är att undersöka huruvida nationalstatens svar inte bara är ett möjligt utan också en motiverad reaktion på de utmaningar transnationella flöden innebär.

1.2 Syfte

Nationstatens grundläggande antaganden om territorialitet ger ofta upphov till problem då den handskas med fenomen som är virtuella eller svåra att placera territoriellt. Vi ämnar belysa de problem som uppstår då den territoriellt avgränsade nationalstaten ska reglera transnationella flöden.

1.2.1 Forskningsfråga

Hur kan vi förstå den territoriella nationalstatens ansatser att hantera det virtuella internet?

1.2.2 Avgränsning

För att illustrera transnationella flöden begränsar vi oss till internet då det i praktiken har visat på nationalstatens svårigheter att hantera dessa flöden. Vi bortser alltså från andra tänkbara virtuella flöden som exempelvis finansiella och telekommunikativa flöden. Vi studerar nationalstatens historiska utveckling och hur de idéer den bygger på inte utan problem kan hantera dessa virtuella flöden. Det finns en stor skola inom statsvetenskap och sociologi som rör den så kallade nätverksstaten eller informationsstaten, detta ämnar vi inte behandla. Att uttala oss om hur nationalstaten bör hantera dessa problem ligger utanför ramen för denna uppsats, vi problematiserar förhållandet att nationalstaten hämtar sin legitima legislativa auktoritet i en territoriell avgränsning men att den samtidigt gör ansatser att reglera det virtuella.

1.3 Metod och material

Angreppet på nationalstaten som konstruktion och dess problem att hantera en förändrad politisk verklighet i och med de politiska subjektens rörelser över territoriella gränser har en bred litteratur - både empirisk och teoretisk. Att inrikta sig på transnationella informationsflöden är inte heller att bryta ny mark. En kontrovers mellan internetföretaget Yahoo och en fransk domstol inleder den tämligen omtalade boken "Who Controls the Internet?" från 2006 av Jack Goldsmith och Tim Wu. Även vi använder oss av detta empiriska fall då det på ett

konkret sätt belyser nationalstatens svårigheter att hantera transnationella informationsflöden.

Vår uppsats bygger till stor del på annan forskning om nationalstaten och dess inneboende antaganden, förutsättningar och utmaningar. Vi använder oss också av forskning som beskriver internets historia, dess konstruktion och internets problematiska förhållande till nationalstaten. Som det beskrivs ovan redogör vi för kontroversen mellan internetföretaget Yahoo och en fransk domstol som ägde rum i början av 2000-talet.

Vår stora utmaning ligger i att säkra intersubjektiviteten. Vi presenterar därför våra tolkningar dels genom vårt urval av andras forskning, dels explicit i samband med teorin, alternativt i analysen. Vår teoridel består av tre kapitel där vi inleder med att redogöra för nationalstaten, fortsätter med internet och avslutar med fördjupad teoretisk redogörelse.

Sandra Braman publicerade år 2006 boken *Change of State* i vilken hon beskriver den stundande övergången från den byråkratiska välfärdsstaten till informationsstaten. Detta gör hon genom att lägga en teoretisk och historisk grund för staten och det är hennes historiska beskrivning av nationen och nationalstaten som vi återger.

R. B. J. Walker är en etablerad forskare inom kontemporär och internationell politisk teori. Han får påstås vara en postmodernistisk influens i detta arbete. Vi använder oss av hans forskning för en fördjupad teoretisk förståelse utifrån vilken vi betraktar den moderna statens problem att hantera icke-territoriella fenomen. Walker uppmanar till en radikalt förändrad syn på det internationella systemet av stater.

Nick-Vaughan Williams har inriktat sin forskning på gränsers förändrade karaktär i global politik och vilka problem detta ställer internationell politisk teori inför. Vi använder oss av hans forskning, som också i stor utsträckning bygger på Walkers forskning, främst för att beskriva och problematisera den moderna statens territoriella avgränsning och dikotomin insida/utsida.

För att undvika missförstånd bör det nämnas att vi använder oss av referenssystemet APA, detta är närbesläktat med Harvard.

2 Nationalstaten

2.1 Nationen

Nationalitet, etnicitet och kulturella grupper är alla närliggande begrepp men avser olika aspekter. I boken *Change of State* redogör Sandra Braman för den utveckling av nationsbegreppet som Liah Greenfeld beskriver. Greenfeld menar att man i nationsbegreppets utveckling kan identifiera fem distinkta stadier (Braman, 2006, s. 30). Begreppet stammar från det latinska ordet *natio* som i antikens rom användes för att benämna utländska grupper av folk som besökte riket och ofta umgicks med varandra under sin vistelse. På så vis fick begreppet en negativ värdeladdning. Under medeltiden utvecklades nationsbegreppet till att avse grupper av studenter på universiteten som hade liknande geografiska ursprung och därför i hög utsträckning delade värderingar. Nationsbegreppet kom i detta andra stadie att handla om gemensamma värderingar utifrån geografisk bakgrund och gavs en positiv värdeladdning (Braman, 2006, s. 30). Framåt den senare medeltiden betecknade nationen en elit som representerade olika teologiska värderingar på uppmärksammade disputationer i teologiska ämnen som väckte stora debatter. På så vis blev universitetens företrädare representanter för olika regioner och nationsbegreppet kom att avse denna elit (Braman, 2006, s. 31). Nationsbegreppets fjärde stadie bestod i en politisering av begreppet till följd av den 1500-talsdiskurs där man betraktade makten som tillhörandes hela populationen och således likställde populationen med nationen. Vid bildandet av Amerikas Förenta Stater manifesteras denna definition. Vid tidpunkten för statens bildande fanns det inget kulturellt, etniskt eller annat distinkt som kunde bindas upp mot statens suveränitet, dvs nationsbegreppet var tomt på innehåll och utgjorde i det här stadiet ett likställandet av populationen med nationen och länken mellan nationen och suveräniteten (Braman, 2006, s. 31). I det femte och sista stadiet avser begreppet ett unikt folk som särskiljer sig från andra med framhävet av folkgruppens påstått säregna drag. Braman skriver att Greenfeld vidare betraktar nation som tätt sammankopplat med etnicitet, men att etnicitetsbegreppet särskiljer etniciteter med hänvisning till olika typer av särregenskaper i olika fall. Det vill säga att medan vissa etniciteter pekar på kost som en särskiljande egenskap så framstår det som en irrelevant egenskap för att definiera vissa andra etniciteter (Braman, 2006, s. 31). Braman ser etnicitetsbegreppet som kvarlämningar av statistiska och upplevda konstruktioner som återskapas genom att individer tillhörandes särskilda nationer eller etniciteter i efterföljande generationer särskiljs genom olika skolgång och liknande institutionaliserad åtskillnad. Hon tar också hjälp av Benedict Anderson som i

hennes återgivning påstår att nationer är inbillade gemenskaper för vilka kulturella former är viktigare än historisk korrekthet (Braman, 2006, ss. 31-32).

Genom denna uppfattning av nationsbegreppets konstruktion ges vi en bakgrund mot vilken vi kan förstå nationalstatens grundande och dess inneboende behov av att konstruera en gemenskap genom homogenisering. Axtmann, som vi redogör för härnäst, beskriver statens nödvändiga etikettering och efterföljande särskiljande av individer likväl som homogeniseringen av de individer som ingår i gemenskapen. Etiketteringen av individer är ett fenomen som beskrivs återkommande i den litteratur som används i denna uppsats. Denna förmåga identifierar vi som en av nationalstatens grundpremissor och således även som en nödvändighet för statens försök att hantera transnationella flöden.

2.2 Statens suveränitet

I det antika Grekland fungerade statsstater som mindre, geografiskt avgränsade samhällen. Nationalstaten bygger på arvet från dessa statsstater och etablerades i Europa under 1600-talets senare hälft (Braman, 2006, s. 32). Makten i det förmoderna Europa delades mellan sekulära och religiösa institutioner och individer, deras makt var ofta överlappande vilket ledde till maktkonflikter och en i många avseenden instabil samhällsorganisering. Staten som projekt syftade till att ersätta dessa många och ständigt tvistande makthavare med centraliserade institutioner och legitimerades genom suveränitetsidealet (Axtmann, 2004, s. 260). Idealet hävdar statens överlägsenhet över folket, tillgångar och alla andra auktoriteter inom dess territoriella avgränsning. Den suveräna statens makt är absolut genom att inte stå ansvarig inför någon annan auktoritet och den besitter således den obestriddliga makten inom den politiska gemenskapen (Axtmann, 2004, s. 260).

Efter den Westfaliska freden 1648 blev suveränitetsidealet ett dominerande inslag i det politiska tänkandet. Staterna som undertecknade fördraget erkände varandras autonomi. Religion skulle inte längre utgöra anledning för att starta eller delta i krig. Fördraget kom således att ge de territoriellt avgränsade staterna mer makt på de territoriellt obundna religiösa institutionernas bekostnad. I förlängningen bildades förutsättningar för att upprätta ett system som gav staterna mer kontroll över sina befolkningar (Axtmann, 2004, s. 260). Den geografiska gränsen mellan sekulära stater innebar en sammankoppling av kulturella grupper och politiska enheter, därav benämningen nationalstat. Genom staternas ömsesidiga erkännande av de andras suveränitet över sina territorier bildades också det internationella systemet av stater (Braman, 2006, s. 33). Detta erkännande förutsätter en territoriell avgränsning. Staterna måste dra gränser för att skilja på *insidan* vilken avser den inhemska arena för vilken staten är högsta auktoritet, och *utsidan* vilken är platsen för det internationella systemet av stater där ingen aktör på legitim grund kan utöva makt över någon annan (Axtmann, 2004, s. 260). R. B. J. Walker delar Axtmanns uppfattning att suveräniteten förutsätter en territoriell avgränsning (Walker, 1993, s. 126).

Den suveräna staten bör alltså förstås som ett arv från modernismen. Medan dessa territoriella gränsdragningar inte utgjorde några större problem under tidigare århundraden, är det idag inte helt oproblemiskt att hävda en territoriell gränsdragning. Detta menar vi beror på de politiska subjektens ökade rörelser över gränserna.

2.3 Den homogeniserande staten

Under 1800-talet utvecklades tanken om att statens legitima styre förutsätter total suveränitet. Idealt skulle staten och nationen bli identiska med varandra, nationen sågs som den förenande anknytning från vilken staten fick sin suveränitet (Axtmann, 2004, s. 260). Detta likställande av stat och nation känns igen från Greenfelds fjärde stadie i nationsbegreppets utveckling. Kulturen blev en statlig angelägenhet genom dess strävan att skapa en nationell identitet. Sålunda blev kulturen nationaliserad och territorialiserad; nationer gjorde anspråk på kulturella produkter. Kulturens partikularisering följde parallellt med nationalstatsnormens utbredning. Nationalstatens kulturella homogenisering förstärkte den kulturella diversifieringen i det internationella systemet (Axtmann, 2004, s. 260). Statens relation till samhället stärktes av statsnationalism. Nationalismen syftade till att få bukt med inre motsättningar och säkra medborgarnas lojalitet gentemot nationen och staten från externa lojaliteter (Axtmann, 2004, s. 260). Walker delar uppfattningen att spänningen mellan staten och dess invånare i många fall lösts genom konstruerandet av en nationell identitet. Detta har också ha bidragit till att stärka invånarnas lojalitet gentemot staten på bekostnad av deras lojalitet gentemot externa maktfaktorer utanför statens auktoritet såsom ekonomiska, sociala och kulturella band (Walker, 1993, s. 171). Nick Vaughan-Williams redogör för Walkers uppfattning att gränser mellan stater ska förstås som platser där det utkämpats stora maktkamper snarare än naturliga geografiska linjer. I Vaughan-Williams återgivning menar Walker att övergången från överlappande lojaliteter till skarpa gränsdragningar inte skedde varken fredligt eller omedelbart (Vaughan-Williams, *Borders, Territory, Law*, 2008, s. 326).

På så vis belyser Walker en viktig aspekt av nationalstaten, nämligen att den bara är en effekt av ojämn maktfördelning där privilegierade grupper har dragit linjer efter förmåga och behag på övrigas bekostnad. För att sedan minska hoten mot dessa gränsdragningar formades en inbillad gemenskap. Nationalstatens möjligheter till dessa homogeniseringsprocesser är i en modern västerländsk kontext kraftigt begränsade eftersom invånarna ges möjlighet att röra sig över gränser och skapa internationella band, både virtuellt och fysiskt. Genom exempelvis Europeiska Unionen rentav uppmuntras dessa rörelser och lojaliteter över gränserna.

Den moderna statens utveckling var avhängig dess förmåga att på ett effektivt sätt skilja medborgare och inkräktare åt och begränsa deras rörelser. Stater gjorde

stora ansträngningar för att skilja på olika subjekt för att kunna vidareutveckla den interna harmoniseringen (Axtmann, 2004, s. 261).

2.4 Det nödvändiga undantaget?

2.4.1 Det schmitteanska undantaget

Carl Schmitt skrev i början av 1900-talet sitt uppmärksammade verk *Four Chapters on the Concept of Sovereignty* där han med bakgrund av staters ständiga utlysande av undantagstillstånd formade den klassiska definitionen: "Sovereign is he who decides on the exception." (Vaughan-Williams, 2008, s.329 & Agamben, 1998, s.11). I nödfall där konstitutionen eller etablerade lagar inte kan hantera uppkomna problem, menar Schmitt att det är en nödvändighet att utlysa ett undantagstillstånd för att brygga över det legala glappet. Själva kärnan i Schmitts definition av suveräniteten är en ensamrätt på förmågan att utlysa själva undantaget från konstitutionen, det är alltså suveränen som avgör huruvida det är ett normaltillstånd eller ett undantagstillstånd som råder (Vaughan-Williams, *Borders, Territory, Law*, 2008, s. 329).

Giorgio Agamben menar att det Schmitteanska undantaget dras med en inneboende paradox, detta illustrerar han i ett försök att precisera den Schmitteanska suveränen: "I, the sovereign, who am outside the law, declare that there is nothing outside the law." (Agamben, 1998, s. 15). Om suveränen är den som enligt konstitutionen har rätten att utlysa undantag från konstitutionen så innebär detta undantagstillstånd också ett undantag från suveränens giltiga maktutövning. Schmitt påstår att suveränen samtidigt står innanför och utanför lagen, suveränens förmåga att upphäva lagens giltighet placerar densamme utanför lagen (Agamben, 1998, s. 15).

2.4.2 Det konstanta undantaget

Schmitts tankar om det normala tillståndet och undantagstillståndet, alltså att undantaget är nödvändigt för en normal rättsordning, föder en för vår del intressant tanke hos Vaughan-Williams. Han menar att man kan betrakta det undantagna territoriet som det ingenmansland som utgör staters territoriella gränser, alltså i utkanten av den suveräna statens geografiska territorium (Vaughan-Williams, 2008, s. 329). Gränser utgör samtidigt ett undantaget område där lagen inte råder, undantaget från statens juridisk-politiska ordning, men samtidigt utgör det förutsättningen för den inre politiska ordningen. Vid gränser vidtar stater exceptionella åtgärder, praktiker och lagar genom sin kontroll över de politiska subjekt som passerar dem (Vaughan-Williams, *Borders, Territory, Law*, 2008, s. 329). Vaughan-Williams presenterar Mark Salters tankar om gränser där "one may claim no rights but is still subject to the law" (Salter i Vaughan-

Williams, 2008, s.330). Salter menar att det på gränsen råder ett ständigt undantagstillstånd där suveränen definierar individens politiska status (Vaughan-Williams, *Borders, Territory, Law*, 2008, s. 330).

Det är denna identifierings/etiketteringsprocess även Axtmann beskriver, och statens förmåga att utöva makt tycks vara avhängig dess förmåga att separera och diskriminera olika politiska subjekt.

2.5 Dikotomin insida/utsida

Den moderna föreställningen om statens insida och utsida skapar en dikotomi där historisk progression enbart är möjlig på insidan medan utsidan utgör en tidlös anarki. Gränsens implikationer påverkar tänkandet om olika globala fenomen och ger stöd till antagandet att politik enbart är möjlig på statens insida. En diskussion om en inhemsk eller internationell juridisk-politisk ordning hade inte varit möjlig om dessa antaganden om gränsen ej etablerats. Vaughan-Williams vill betrakta konceptet om statens gräns som en utgångspunkt från vilken en kan orientera sig och etablera en gemensam historia, nationalitet, identitet, språk och kultur (Vaughan-Williams, 2009, ss. 2-3). Precis som den moderna staten antas även de politiska subjekten ha gränser, dess politiska liv är begränsat till att vara en medborgare (Vaughan-Williams, 2009, s. 3).

Gränserna kanske alltså bör förstås som inneboende egenskaper hos alla politiska subjekt. Utifrån de territoriella gränsdragningar som görs tilldelas individen också en identitet och en uppsättning begränsade möjligheter. Den politiska statusen för det politiska subjektet avgörs av de territoriella gränser inom vilken det befinner sig.

Omöjligheten i att undkomma dialektiken mellan det normala och undantaget är inte en följd av suveränens absoluta makt, snarare följer det av att suveränen är en produkt av en historisk socio-politisk auktoritet som har blivit så dominerande att den tas för given. Suveränens kontinuitet har gjort det nästintill omöjligt för oss att tänka oss politik utan denna territoriellt begränsade suverän (Neal, 2010, ss. 93-94).

Suveränen och lagen förutsätter en maktfullkomlighet för att upprätthållas, detta bör förstås som en maktfullkomlighet över det egna territoriet, dvs på insidan, men också gentemot andra territorier, alltså på gränsen till utsidan. Man kan tala om det i termer av lagskapande och lagupprätthållande våld. Lagens ursprung är våldsamt genom att makten över territoriet har hävdats genom våld, vidare upprätthålls och bekräftas lagen genom ytterligare bruk av våld (Vaughan-Williams, 2009, ss. 67-68).

Det tycks alltså vara så att nationalstaten måste använda sig av sin maktfullkomlighet för att upprätthålla sin existens, om lagen inte upprätthölls förefaller suveräniteten innehållslös.

2.6 Gränsens flyktighet

Vaughan-Williams menar på att gränser inte längre är statiska utan allt mer dynamiska och visar på exempel inom Europeiska Unionen där flera sydeuropeiska länder flyttar sina gränskontroller från den fysiska gränsen till 100-tals mil ut till havs. Med fartyg och övervakningsflygplan övervakar de haven utanför Nordafrika i förebyggande syfte att förhindra illegal invandring till EU (Vaughan-Williams, 2009, s. 28). Vi menar att staten på samma sätt flyttat sin gräns ut på internet i syfte att uppmärksamma hot mot dess territorialitet.

Dock är gränser inte av naturen givna utan konstruerade av människor och således oändligt formbara. Utan gränser finns inget territorium och fortfarande ändrar gränserna form och storlek (Vaughan-Williams, 2009, s. 46). Inom Europeiska Unionen har fokus flyttats från gränser mellan medlemsstaterna i och med såväl Rom-fördraget som Schengensamarbetet och istället läggs större vikt på att upprätthålla och övervaka EU:s gemensamma utsida gentemot resterande länder. Vidare har gränserna blivit allt mer beroende av teknologiska hjälpmedel för såväl övervakning som kontroll, då de har vuxit sig så starka att blott människor inte längre klarar av att upprätthålla dem (Vaughan-Williams, 2009, s. 33).

Vaughan-Williams menar att historien om statens grundande påminner oss om dess instabilitet och möjlighet till en annan form av organisering:

”The memory of the *époqhè* is potentially revolutionary: state borders may serve to uphold the status quo but, paradoxically, they are equally a reminder of the ability to challenge authority, enact change and act politically. [...] To recognize this locus of possibility is to remember the possibility of politics, and therefore, the potential for alternative forms of political arrangements.” (Vaughan-Williams, 2008, s. 328).

3 Internet

3.1 Internets födelse

Dagens internet har sina rötter i ett amerikanskt forskningsprojekt finansierat av det amerikanska Advanced Research Projects Agency, ARPA¹. Forskningsprojektet syftade till att möjliggöra informationsutbyte mellan olika datorer som användes i forskning och byggde passande nog på forskning i nätverksteori hos de olika tekniska fakulteter som sedan kom att ingå i nätverket ARPANET (Kleinrock, 2010, ss. 26-27). ARPANET kan påstås vara internets föregångare, då internet till betydande del bygger på den teknik som utgjorde ARPANET, eller snarare utvecklades från ARPANET till internet². Detta nätverk kopplade först samman fyra amerikanska universitet, och växte sedan till att koppla samman ARPANET med ett antal andra olika nätverkstyper; först nationellt och under 1972 internationellt genom Norge till Storbritannien och några av de brittiska universiteten. De olika nätverk som kopplades samman genom ARPANET, som vid den här tidpunkten benämndes internet, använde sig av olika protokoll, eller regler, för kommunikation. Det blev då uppenbart att kommunikationen behövde standardiseras och TCP/IP-protokollen som används än idag blev lösningen på detta problem (Kleinrock, 2010, ss. 31, 33-34). En av nyckelidéerna bakom TCP, Transmission Control Program³, var en öppen nätverksarkitektur som skulle tillåta olika nätverkstyper att ansluta till varandra. Datorer i två olika ändar skulle alltså genom en myriad av mellanliggande nätverk, kunna utbyta information med varandra utan problem (Kleinrock, 2010, s. 34). Själva internet bygger alltså på ett protokoll som är designat för att fungera utan central auktoritet; internet är i grunden en decentraliserad struktur, detta är en fundamental egenskap som har långtgående konsekvenser. Steget från ARPANET till internet följde, tack vare denna struktur, av sig självt utan någon slags auktoritet genom att självständiga aktörer anslöt sig till nätverket som så småningom blev världsomspännande (Kleinrock, 2010, s. 34).

¹ Numer kallat DARPA, Defense Advance Research Projects Agency.

² Sammankopplingen av olika nätverk genom ARPANET kallades internetworking (inter-network, mellanliggande nätverk) under 1970-talet, och det är utifrån detta ord internet så småningom bildades (Kleinrock, 2010, s.33).

³ Efter Version 4 (1980), benämnt Transport Control Protocol, delades trafiken i två komponenter, TCP och IP. Den version av IP som då introducerades heter IPv4 och är än idag den mest använda protokolltypen. Den närmar sig sin kapacitetsgräns och förväntas inom det närmaste fasas ut till förmån för IPv6 som blev färdigt 1998 (Kleinrock, 2010, s.35).

3.2 Internet möter Nationalstaten

Under 1990-talet då allmänheten i högre utsträckning kom i kontakt med internet aktualiserades frågor om internets förhållande till nationalstaten. Det var under detta, 1900-talets sista decennium, som internet av många betraktades som globaliseringens frontlinje. Genom påståenden om upplösandet av nationalstatens auktoritet och relevans engagerade sig akademiker och näringslivsrepresentanter med flera i en kamp för omstrukturering av våra samhällen (Goldsmith & Wu, 2006, s. VII). Denna kamp som var central åtminstone för dåtidens internetförespråkare, är nu förpassad den internet-politiska debattens periferi.

3.2.1 Fallet Yahoo

Under 1990-talet utgjorde förekomsten av nazistföremål på internetbaserade handelsplatser underlag för en omfattande debatt. Nätbokhandlare slutade sälja Hitlers *Mein Kampf* och eBay, internets största hemsida för auktioner, ändrade sin policy om objekt som kopplas till hatkulturer (Le Menestrel, Hunter, & de Bettignies, 2002, s. 136).

År 2000 stämde Yahoo, ett amerikanskt internetföretag med rötter i Silicon Valley, i fransk domstol av bland andra den fransk-judiska gruppen International League against Racism and Anti-Semitism. Denna tvist markerar den första gången då internet skapade en omfattande konflikt mellan ett amerikanskt företag och ett annat land (Le Menestrel, Hunter, & de Bettignies, 2002, s. 135).

Stämningen rörde Yahoos auktionssida och att det på hemsidan såldes en uppsjö av nazistsouvenirer såsom swastika-armband, SS-dolkar och kopior av gasbehållare för Zyklon B (Goldsmith & Wu, 2006, s. 1). Enligt gruppen bröt Yahoos auktioner mot fransk lag som förbjöd försäljning av nazistvaror. Stämningen yrkade att Yahoo skulle böta 100 000 Euro för varje dag auktionerna fortsatte ligga uppe på hemsidan. Bland annat krävdes också att Yahoo skulle ta bort länkar till förintelseförnekande hemsidor från sin franska sida och att de skulle radera två hemsidor, varav en innehöll hela *Mein Kampf*, från deras webhotelltjänst (Le Menestrel, Hunter, & de Bettignies, 2002, s. 137). Argumentet var att i det ögonblick försäljningen av varorna passerade gränsen till fransk territorium så blev den definitivt olaglig, även om den i USA möjligen var tillåten. "There is this naïve idea that Internet changes everything. It doesn't change everything. It doesn't change the laws in France." sade en advokat som företrädde den fransk-judiska gruppen (Goldsmith & Wu, 2006, s. 2).

Yahoo har sina rötter i Silicon Valley och utgjorde vid tidpunkten för rättegången den största portalen på internet. Detta är en av förklaringarna till företagets nonchalanta inställning mot den franska domstolen. Jerry Yang, en av företagets grundare, menade att fransk domstol försökte döma på ett område där den inte har någon makt. Om en hemsida i USA måste följa fransk lag så implicerar detta att den måste följa varje enskilt lands lag, något som gravt skulle

försvåra möjligheterna att bedriva verksamheten eftersom det bara finns ett internet (Goldsmith & Wu, 2006, ss. 2-3).

Yahoos argument var att omöjligheten i att separera användare efter geografi innebar att för att tillmötesgå fransk lag skulle den behöva ta bort auktionerna från samtliga servrar och därigenom beröva alla världens användare möjligheten att buda på dem. På så vis skulle fransk lag vara den rådande för hela världen. Internetföretag och -användare skulle alltså möta en palett av motstridiga nationella lagar och därför i ett försök att undvika problem anpassa sig efter de mest repressiva. Den franska domstolens dom innebar att Yahoo måste, i den mån det är möjligt, förhindra franska användare från att besöka auktionssidan med auktionerna av nazistföremålen. Det vill säga diskriminera besökarnas tillgång till information utifrån geografi (Goldsmith & Wu, 2006, ss. 5-6). Yahoo blev alltså tvungna att agera censor, en position företaget upprepade gånger strängt markerade en ovilja att inneha (Le Menestrel, Hunter, & de Bettignies, 2002, s. 137).

Domaren tillsatte en grupp experter för att utreda möjligheten att geografiskt diskriminera användare, denna expertgrupp dömde senare under året ut denna möjlighet. Inga tekniska åtgärder skulle garantera att Yahoo framgångsrikt skulle kunna begränsa alla franska internetanvändare från det påstått olagliga materialet. Däremot menade expertgruppen att cirka 80 procent av användarna skulle kunna identifieras och diskrimineras genom olika tekniker (Le Menestrel, Hunter, & de Bettignies, 2002, s. 139). Dessa skulle då inte begränsas av faktiska hinder, snarare av okunskap om hur man tar sig förbi dessa hinder. Vinton Cerf, medlem av expertgruppen och en betydelsefull person för internets grundande, betonade att domstolens föreslagna lösningar var meningslösa av tekniska skäl och farliga, då särskilt rörande internetanvändarnas integritet. Vid det här laget föreslog åklagaren att fallet skulle läggas ner: "French justice should rule within the limits of what is possible and doable." (Le Menestrel, Hunter, & de Bettignies, 2002, s. 139).

Internet är som vi redogjorde för ovan i sin konstruktion decentraliserat på ett sådant vis att om franska myndigheter skulle blockera Yahoos påstått olagliga auktionssida så skulle en exakt kopia av den kunna läggas upp utanför Frankrike. Detta följer alltså av det standardiserade trafikprotokollet TCP/IP som vi i korthet beskrev ovan. Internet, vars uppgift är att föra information från punkt A till punkt B, uppfattar censur som en skada i nätet och hittar en alternativ väg runt det.

Det enda sättet för franska myndigheter att utestänga Yahoos auktionssida vore alltså att stänga varje internetanslutning i hela Frankrike (Goldsmith & Wu, 2006, s. 3). Då hade man per definition alltså inte utestängt auktionssidan från Frankrike, snarare Frankrike från internet. Därtill skulle envisa internetanvändare, genom telenätet, ändå kunna nå internet via utlandet. Enkelt beskrivet så har en dator ansluten till internet, filtrerat eller inte, alltid möjligheten att genom olika tekniker komma åt allt som är möjligt att nå på det öppna, ofiltrerade internet. Den decentraliserade strukturen omöjliggör alltså i praktiken censur för de som vet hur man kringgår det.

Rättegången kom således att handla om möjligheten att geografiskt diskriminera användares tillgång till material. Detta är alltså fullt möjligt, men

innebär inget definitivt hinder för de som exempelvis vill åt Yahoos amerikanska auktionssida genom en fransk internetuppkoppling. Eftersom internet inte är konstruerat för att diskriminera utifrån geografi, så är det möjligt att kringgå de geografiska begränsningar som konstrueras. Domstolen erkände lokaliseringsteknikens brister, men dömde alltså ändå Yahoo till att göra sitt bästa för att blockera franska användare (Goldsmith & Wu, 2006, s. 6).

Konflikten rörde också två ideologiska ståndpunkter. Yahoos ståndpunkt kan sammanfattas som att gott kommer av sig självt, denna process ska inte hindras. Aktivisternas position kan sägas vara att ondska ockuperar alla vakuum, denna process måste hindras (Le Menestrel, Hunter, & de Bettignies, 2002, s. 141).

3.2.2 Nationalstatens nödvändiga reproduktion

Tom Lundborgs presenterar nationalstaters möjliga val i förhållande till informations- och kommunikationsteknologi. Atingen tillåter stater tekniken som det faktiskt gränslösa, transnationella fenomen som förkortar de nödvändiga avstånd som finns i den rumsliga sfären, eller så förhåller de sig till tekniken som att det internationella systemets anarkiska karaktär förs in på statens insida och således utgör ett säkerhetshot. Det senare förhållningssättet implicerar nödvändigheten av rigorösa kontrollmekanismer, övervakning och loggning (datalagring) av trafik. Klart är åtminstone att dessa tekniker ger oss många nya möjligheter att kommunicera och att denna kommunikation överskrider nationalstatens gränser, gränser som alltså inte ter sig lika relevanta eller självklara som innan den teknologiska utvecklingen (Lundborg, 2011, ss. 104-105).

Som vi har sett i fallet med Yahoo innebär den mellanstatliga kommunikationen ett problem för nationalstaten vad gäller att upprätthålla den politiska ordningen inom staten. Själva den territoriella avgränsningen är inte självklar utan snarare utgör globala informationsflöden och nätverk en konkret utmaning mot denna avgränsning genom att dra in utsidan på insidan. Ur ett franskt perspektiv utgör alltså Yahoos amerikanska auktionssida en traditionell utsida, men paradoxalt nog existerar den lika mycket på det franska territoriets insida. Lundborg påpekar att konsekvensen blir att statens legitima grund för maktutövning på och reglering av dessa flöden framstår som tvivelaktig (Lundborg, 2011, s. 109).

De hot som dessa transnationella informationsflöden innebär mot nationalstatens suveräna och legitima grund för tvingande över den traditionella territoriella avgränsningen är svåra att ignorera. Vad vi kan observera är att stater gör försök att kontrollera denna förändring genom att återupprätta nationalstatens gränser (Lundborg, 2011, s. 109). Detta tar sig ett konkret uttryck i fallet Yahoo, där domen innebär just att Yahoo får i uppgift att konstruera nationalstatens territoriella gränser på internet, alltså där de inte redan finns. Nationalstaten som konstruktion verkar alltså inte kunna angripa transnationella fenomen på annat sätt än att konstruera de tänka begränsningarna som följer av dess logik.

3.3 Maktens tre ansikten på internet

År 2009 hölls i tidskriften *International Studies Review* ett forum om kontrollen över internet: *Who Controls the Internet? Beyond the Obstinacy or Obsolescence of the State*. Detta forum ville inte fastna i diskussionen om möjligheten att internet markerar slutet för statens kontroll över samhället eller om det tvärtom innebär en stärkt kontroll. Eriksson och Giacomello, forumets redaktörer, menar att risken med en sådan diskussion skulle vara att köra fast i gamla hjulspår om huruvida nationalstaten är föråldrad eller ihärdig. Istället låg fokuset på att diskutera vem som hade makten över internet (Eriksson & Giacomello, 2009, s. 205).

Eriksson och Giacomello föreslår att kontroll av internet ska ses ur tre aspekter. *Åtkomst* till internet avser medborgarnas möjligheter att ansluta och använda internet. Kontrollen över åtkomsten avser dels kontrollen över den teknik som används för att ansluta, såsom de datorer som används och de internetleverantörer som upprättar förbindelsen. Dels kontrollen över den fysiska infrastrukturen vilken är en förutsättning för internetåtkomst, dvs kablar och satelliter. Dessa fysiska sammanlänkningsnoder ägs både offentligt och privat, den väsentliga slutsatsen är att ingen aktör kontrollerar hela internet. Denna kontroll är istället spridd över väldigt många olika aktörer (Eriksson & Giacomello, 2009, s. 206).

Funktionsdugligheten av näten avser kvaliteten på anslutningen. I första hand avser detta bandbredden och hastigheten på anslutningen. De mjukvaror för kommunikation som användaren nyttjar spelar också in, med detta avser Eriksson och Giacomello mjukvaror som webbläsare, epost-klient, chattprogram, filöverföringsprogram, röst- och videoöverföringsmjukvara. Den mest inflytelserika faktorn menar de dock är de kommunikationsprotokoll som används för att upprätthålla internetanslutningen. Dessa protokoll är den enda faktor som har en global räckvidd, vilket implicerar att det är en betydande maktfaktor (Eriksson & Giacomello, 2009, ss. 206-207).

Den tredje och sista maktaspekten vill de knyta till *aktiviteten* på internet. Medan åtkomsten och funktionsdugligheten är förutsättningar för internetanslutningen, utgör själva användandet av internet den mest intuitiva maktfaktorn. Hur individer, organisationer, företag och offentliga institutioner använder sig av internet och hur detta användande regleras har gett upphov till den största diskussionen om styrning på internet. Denna reglering av aktiviteten tar sig uttryck i tre olika fenomen. *Filtrering* och blockering av olika delar eller funktioner på internet såsom hemsidor, sökord eller särskilda överföringsprotokoll, dvs censur. *Övervakning* av aktivitet på internet exempelvis genom loggning (insamling och registrering av vilka hemsidor som besökts etc.) och tjuvlyssning genom att övervaka trådlös trafik eller på annat sätt. Slutligen också försök till att sprida propaganda och förändra diskurser på internet, denna aspekt har det forskats mycket om med särskilt fokus på spridandet av extremism och uppbyggnad till terrorbrott (Eriksson & Giacomello, 2009, s. 207).

3.3.1 Kontrollen över internet

I detta avsnitt redogör vi för de mest intressanta slutsatserna av tidskriftsforumet *Who Controls the Internet? Beyond the Obstinance or Obsolescence of the State*.

Olika aktörer kontrollerar olika aspekter av internet, de mest framstående är regeringar, privata aktörer och icke-statliga organisationer. Aktörerna verkar både på en inhemsk och internationell arena, ofta utan någon distinkt policyskillnad mellan de två arenorna. Ingen enskild aktör eller enskild typ av aktör har fullständig kontroll över hela internets omfång, inte ens på en inhemsk nivå. Kontrollen över internet förhandlas och delas genom överlappande offentlig och privat auktoritet (Eriksson & Giacomello, 2009, s. 207). Eriksson och Giacomello framhåller alltså att det inte råder något tvivel om att dagens internet ligger utanför en enskild aktörs kontroll ens på en inhemsk nivå.

Till stor del beror detta på att den tekniska utvecklingen och utrustningen styrs av privata aktörer, enbart vid planering av infrastrukturprojekt eller exempelvis en statligt ägd eller licensierad internetleverantör är staten inblandad i den rent tekniska utformningen. Privata aktörer styr nästan uteslutande anslutningarnas bandbredd, hastighet och stabilitet, det vill säga att privata aktörer i stort sett äger kontrollen över internets funktionsduglighet. Detta speglas också i att i stort sett all mjukvara som används för att komma åt och använda internet tillhandahålls av privata aktörer av olika slag (Eriksson & Giacomello, 2009, s. 208).

De flesta stater ägnar sig åt någon form av övervakning av internet, det är inte ovanligt att större privata företag i viss utsträckning också gör detta. Google, Yahoo, med flera, och de flesta internetleverantörer kartlägger användarnas internetvanor. Detta innebär dock inte ett oöverstigligt problem för användarna, kryptering av datatrafiken är en enkel, säker och kostnadsfri åtgärd som inte ställer stora krav på användarens tekniska kunskaper. Det har förekommit försök att förbjuda kryptering, men av tekniska skäl har det uteslutits. Vidare behöver företag och institutioner som banker avancerad kryptering för finansiella transaktioner och för att kunna kommunicera utan att bli övervakade (Eriksson & Giacomello, 2009, s. 208).

Hamoud Salhi menar på att staten sätter villkoren för internet eftersom den besitter den suveräna makten på den inhemska arenan där åtkomsten till internet av nödvändighet måste vara lokaliserad. Däremot implicerar inte detta att staten har kontroll över internet, Salhi påpekar att det inte är en fråga om att antingen ha eller inte ha kontroll över internet, utan att en måste förstå det som en gradfråga. Medan staten förlorar kontroll inom vissa områden, lyckas den behålla den på andra. Salhi gör en poäng av att det virtuella internet är icke-territoriellt och gränslöst, men platsen från vilken användaren får tillgång till internet är inte det (Salhi, 2009, s. 212).

Även om kontrollen av internet ger konsekvenser för internet så tycks kontrollen inte utgå från ett maktförhållande som utspelar sig på den virtuella arenan, tvärtom utgår statens makt att kontrollera innehållet på internet från maktförhållanden i den fysiska världen. Detta kan man utläsa av Salhis diskussion om Yahoo-fallet där han bygger vidare på de slutsatser som Goldsmith & Wu kommer fram till i boken *Who Controls the Internet?* Företag blir, genom att

censurera sitt innehåll och sökresultat efter staters önsknings, till statens förlängda armar. Men i de fall där stater inte på ett eller annat sätt kan utdöma påföljder till berörda parter har den ingen kontroll över innehållet (Salhi, 2009, s. 214).

Singh skriver att den väsentliga frågan inte bör vara den om huruvida staten kan kontrollera internet, utan hur internet bidrar till en kulturell förändring som innebär en utmaning för nationalstatens status quo. Goldsmith & Wu är fixerade vid statens faktiska möjligheter att reglera internet för att bevara sin auktoritet, men den transnationella kommunikationen utmanar de territoriella gränsdragningarnas självklarhet. Även om denna perspektivförändring hittills har varit begränsad till marginaliserade intressegrupper, är det inte en självklarhet att den kommer vara det sett till ett längre perspektiv (Singh, 2009, s. 219). Statens kontroll av olika internetfenomen måste ses i en kontext där icke-kontrollen är enormt övervägande (Singh, 2009, s. 220).

Vidare är det viktigt att ta hänsyn till att internets utbredning ännu innefattar cirka 1.3 miljarder människor, däremot påpekar Singh att utbredningen sker fortare än någonsin tidigare, särskilt i tredje världen (Singh, 2009, s. 219).

4 Teoretisk fördjupning

4.1 Suveräniteten som utgångspunkt

Walker hävdar att invånarna i staten inte bara lyder under en suverän utan även har lojaliteter som är utanför statens auktoritet. Dessa kan vara ekonomiska, sociala och kulturella band som bidrar till att påskynda uppluckringen av statens gränser (Walker, 1993, s. 171).

Walker påpekar att medan stater internt anses ha en centraliserad suverän auktoritet så ingår dessa stater i ett system som karaktäriseras av frånvaron av en suverän auktoritet som reglerar över systemet i dess helhet. Internationella relationer ses därför ofta som arena för potentiell konflikt och maktkamp (Walker, 1993, s. 171).

“In this world of sovereignty/lack of sovereignty, of supposedly autonomous states in an unregulated contest of wills, sovereignty is both constitutive of the system and a problem to be overcome. The problematic nature of the concept of sovereignty has thus remained on the active agenda of those concerned with international relations in a way that remains rather alien to those concerned with justice, freedom, community and progress within states, where sovereignty has become normalized or at least reduced to the conventional modern routines of state building or national liberation.”
(Walker, 1993, s. 172)

Walker menar alltså att vi inte med den suveräna staten som utgångspunkt kan åstadkomma något annat än en låsning i detta system av stater. Denna diskussion om någonting bortanför nationalstaten kan framstå som fruktlös för de som utgör och bevarar systemet eller ser progression som möjligt enbart på statens insida, eftersom suveränitetskonceptet där har normaliserats och utgör själva förutsättningen för det nuvarande systemet.

Dikotomin insida/utsida är en förutsättning för de gränsdragningar som utgör grunden i vår förståelse för det politiska landskapet. En uppdelning mellan inhemskt och utländskt, likheter och olikheter, samhörighet och laglöshet. En rest från moderniteten om en spatial-temporal distinktion som med nödvändighet betraktar statens insida som en förutsättning för politik. Utsidan utgör en främmande, mystisk, hotande domän utan möjlighet till kontroll (Walker, 1993, s. 174). Walker menar vidare att insidans identitetsskapande projicerar en inbillad utsida på utsidan; den möjliggör nationalism och patriotism, en skenhelig självuppfattning (Walker, 1993, s. 174).

I nutid framstår utmaningarna för de förekommande geopolitiska gränsdragningarna i systemet av nationalstater som ständigt växande. Rentav förutspås av vissa ett framtida upplösande av spatiala gränsdragningar (Walker, 1993, ss. 174-175). Medan ekonomiska och sociala/kulturella gränsdragningar framstår som allt mer obsoleta, verkar den politiska arenans gränsdragningar mindre hotade av utvecklingen. Enligt Walker följer detta av svårigheten att föreställa sig något bortom den territoriellt avgränsade suveränen: "For where would one look? What could it mean to transcend the horizons of the sovereign state?" (Walker, 1993, s. 175). Suveräniteten förutsätter, enligt Schmitteanskt förkunnande, att det inte finns något bortom suveränen.

Att så att säga föra in utsidan på insidan genom etablerandet av en slags kosmopolitisk världsordning framstår nog som den mest intuitiva lösningen (Walker, 1993, s.175). Problemet kan inte riktigt påstås vara löst där, betänk utvecklingen till det tillståndet och alla problem den kan tänkas föra med sig. Statsuveräniteten markerar nödvändigheten både i att bevara existerande gränser och nödvändigheten att tänka sig gränser, nödvändigheten att dra linjer för det politiskt möjliga. Spatiala gränsdragningar ger uttryck för inbillade temporala skillnader, det vill säga olika nivåer av önskvärd samhällsutveckling. Problemet tycks alltså ligga i att modernitetens suveränitetstanke förutsätter en homogeniseringsprocess vilket implicerar att en världskonstitution bara går att nå genom utplånandet av olikheter (Walker, 1993, s. 175).

Den demokratiska processen mellan staten och folket hotar att upplösa nationalstatens kulturella och nationella identitet (Walker, 1993, s. 170). Det vill säga att då statens styre låter sig utmanas genom en demokratisk process utmanas den hegemoniska kulturella identiteten.

Staten avvärjar hot mot dess suveräna ställning genom att exkludera allt som kan hota distinktionen statens insida och utsida. Den teknologiska utvecklingen och informationsflödena tar inte hänsyn till nationalstatens gränser, men dessa nätverk tvingas att anpassa sig till samma insida och utsida som andra transnationella fenomen (Lundborg, 2011, s. 109).

Walker poängterar att det är svårt att föreställa sig någonting bortanför den territoriellt avgränsade staten. I en sådan kontext framstår demokrati, gemenskap, skyldighet och säkerhet som ihålliga begrepp som fylls med innebörd först när de binds upp mot en territoriell avgränsning (Walker, 1993, s. 182). Vi tror också att det är svårt att tänka sig en gemenskap utan en avgränsning; vilka ingår i demokratin? Vilka påläggs skyldigheter och vilka ges rättigheter? En världskonstitution förutsätter enligt Walker ett utrotande av olikheter – hur kan man efter det se behovet av en demokrati?

4.2 Utsidan på insidan

Nationalstaten har traditionellt setts med en tydlig distinktion mellan insidan och utsidan, men som vi skrivit tidigare existerar det ingen territorialitet på internet. På internet finns ingen insida, ingen utsida. Agamben menar enligt Vaughan-

Williams att det är omöjligt att dra en rät linje och skilja två olika subjekt åt utan att skapa problem och en polaritet. Samtidigt beskriver Agamben en tankemodell där insidan och utsidan inte går att skilja åt (Vaughan-Williams, 2008, s. 332). Agamben förklarar detta med en så kallad *Möbius strip*, vilket är en cirkulär yta med en sida som både utgör utsida och insida, det är omöjligt att skilja dem åt eftersom denna skillnad inte existerar.

Likt Möbius strip har internet varken en insida eller utsida, utan existerar överallt där servrar och kablar finns, oavsett territorium och gränser. Internet hotar också, som Lundborg redogör för, att upplösa distinktionen insida/utsida eftersom den för in vad som finns på utsidan på insidan.

4.3 Virtuellt materialitet

På ett filosofiskt plan utgör det virtuella föremål och tillstånd som existerar utan att vara materiella, föremål som är icke-konkreta. En verklighet som inte har någon materiell representation. Som en tanke, en dröm, en idé, information som inte finns fysiskt representerad. På detta sätt kan man betrakta internet och den kommunikation och distribution av idéer och information som det utgör.

Castel menar att vi kan betrakta interaktionen med vår omvärld som inom olika domäner; en fysisk interaktion med den fysiska domänen, en invärtes interaktion med den biologiska domänen och en kognitiv interaktion i den mentala domänen (även med oss själva). I och med den teknologiska utvecklingen formas två nya domäner där vi kan interagera: den virtuella domänen där vi kan interagera med virtuella föremål i artificiella världar och den informationella domänen där information bortkopplas från mänsklig bearbetning (Castel, 2000, s. 27). Det virtuella bör i Castels definition förstås som en skenbar verklighet där det materiella immaterialiseras, en materiell verklighet upprättas utan materiell representation.

Castel menar vidare att vi är i en övergång mellan dessa olika domäner och att vi förmodligen inte kan greppa denna transformation just eftersom vi är mitt uppe i den. Den virtuella domänen ses fortfarande som en slags underhållnings- och utbildningsdomän och når på så vis inte sin fulla potential som ett alternativ till den fysiska domänen, en parallell domän utan fysiska begränsningar (Castel, 2000, s. 27).

Castel föreslår att vi kan betrakta den virtuella domänen som en slags vidgning av den mentala domänen, båda behandlar representationer och den teknologiska virtuella domänen kan skapa digitala virtuellt materiella representationer av våra mentala föreställningsvärldar. Han menar också att den virtuella domänen erbjuder oss mer än enbart orientering i den mentala domänen. På ett plan erbjuder den en slags virtuell interaktion mellan olika virtuellt representerade mentala världar och avatarer i dessa. Den virtuella domänen kan skapa virtuella representationer av fysiska element och virtuella fysiska lagar. Det virtuella erbjuder också möjligheten till virtuell interaktion med andra individer

eller artificiella intelligenser som är uppkopplade och äger samma virtuella representation på samma virtuella plats (Castell, 2000, ss. 27-28).

Den virtuella domänen är, till skillnad från den fysiska, oändligt formbar. Medan den fysiska domänen uppenbart lyder under fysikens lagar, är den virtuella fri från sådana lagar; den virtuella domänen begränsas inte av materialitet utan kan åtminstone teoretiskt kopieras, utvidgas, förändras och formas i oändlighet.

5 Analys

Att vi förstår nationalstaten och de territoriella gränserna som en konstruktion torde vara tämligen uppenbart. Däremot är det inte lika uppenbart hur dessa gränser utmanas, de har ägt en självklar och ohotad position sedan moderniteten. Walker menar ju att vi genom att tänka stat inte kan komma ifrån denna låsning med suveränitet och internationalitet. Både Lundborg och Singh skriver om hur internet hotar att upplösa relevansen, både upplevd och faktisk, av territoriella gränser genom en kulturell utveckling där de politiska subjekten inte längre kan kännas vid sin nationalitet. Statens homogeniseringsmöjligheter är genom internet och andra transnationella fenomen radikalt förändrade.

Som Vinton Cerf förklarade för den franska domstolen är geografisk placering av internetkommunikation av tekniska skäl omöjlig – även om Yahoo blockerar franska användare är detta inte en faktisk blockering för franska användare, utan enbart en blockering för de anslutningar som utger sig för att vara franska. Det finns ingenting som hindrar en dator i Frankrike från att utge sig från att vara en dator i USA.

I teoridelen påstår vi att den virtuella domänens möjliga utbredning är oändlig, kanske är det ett mer sanningsenligt påstående att den virtuella domänen är virtuellt eller potentiellt oändlig. Vi ser nämligen en begränsning för den virtuella domänen – den har en materiell representation i form av ettor och nollor, denna representation förekommer i den dator denna uppsats skrivs på, den eller de databaser den kommer lagras i, i överföringen från dator till skrivare. Men dessa ettor och nollor är bara begränsade av teknikens lagringsmöjligheter, det vill säga den världens samlade lagringsmöjligheter i form av hårddiskar, flashminnen, disketter, ram-minnen; den virtuella representationen som vi betraktar den förutsätter en utbytbarhet, en icke-definitivitet. Det vill säga att ett lagringsmedium vilket det bara går att skriva på en gång inte kan påstås lagra något virtuellt – det blir ju nämligen en permanent fysisk representation, åtminstone för den bestående delen av lagringsmediets livstid.

Det tycks vara så att nationalstatens möjlighet att lagföra ett politiskt subjekt är helt beroende av territoriell kontroll. Denna territoriella kontroll är en gränsdragning, ett dikotomiskt förhållande mellan insida och utsida. Den transnationella kommunikationen utmanar nationalstatens inre politiska ordning eftersom den hotar att upplösa distinktionen insida/utsida. På detta sätt är Agambens illustration med hjälp av Möbius strip användbar eftersom den illustrerar hur nationalstaternas territoriella gränser kollapsar in i varandra; genom informations- och kommunikationsteknologi upphävs distinktionen mellan insida och utsida eftersom det som finns på utsidan, tänk en server i USA, också samtidigt kan existera på insidan, tänk en dator i Frankrike.

Trots att servern från vilken en kan nå information befinner sig på en fysisk plats, tjänar det ingenting till att försöka fysiskt bestämma denna virtuella information. Om det är så att informationens territorialitet bestäms av vilka platser den är tillgänglig från, vilket den domen Yahoo tycks ge uttryck för, så blir den logiska följden att informationen finns överallt, åtminstone överallt där det finns internet. Virtuellt sett gör den också det, men i praktiken äger den bara fysisk representation på de platser där den finns lagrad på en hårddisk, eller i en kabel eller i radiovågor på väg mellan avsändare och mottagare, kanske i en dators ramminne eller på annat motsvarande sätt. Som i kvantmekaniken är det omöjligt att förutspå vilken väg informationen tar från punkt a till punkt b, helt enkelt eftersom informationen har en oöverskådlig mängd alternativa vägar att färdas.

Även om internet inte är konstruerat med hänsyn till territoriella gränser, passerar ju transnationell information med nödvändighet över en territoriell gräns någon stans på vägen. På det begränsade antal platser där kablar mellan stater dras har staten sin enda möjlighet konstruera sin utsida respektive insida på internet; staten har möjlighet att som den en gång drog upp gränser i en gränsfri värld också dra upp gränser på internet. Här har staten möjligheten att politiskt definiera det innehåll som passerar gränsen, likt den definierar den politiska statusen på de individer som passerar gränsen. Men det finns två fundamentala skillnader: den ena är att gränsen inte innebär ett definitivt hinder, den andra är internets virtuella oändlighet. De fysiska gränserna får betraktas ha uppkommit till följd av de politiska subjektens begränsade rörlighet och den fysiska världens begränsade areal. Det blev nödvändigt att stycka upp den begränsade yta som fanns. Denna nödvändighet finns inte i det virtuella, den virtuella domänen får påstås vara potentiellt oändlig, åtminstone tillräckligt obegränsad för att vi inte ska behöva befara något slags knapphetsproblem.

Kanske bör distinktionen insida/utsida inte avse en stats territoriella gräns utan istället gränsen mellan de materiella och de virtuella domänerna. Det vill säga att den politiska arenan och det politiskt möjliga är begränsat till det territoriella, och det virtuella utgör en ogreppbar, mystisk anarki. Om så är fallet har vi kommit till vägs ände; vi kan inte föreställa oss ett styre som grundar sig i den virtuella domänen.

Om en betraktar fenomenet med territoriella gränsdragningar i en historisk kontext så framstår nationalstatens konstruerade territoriella gränser som en förändring från den orörda gränsfria världen. Det innebär alltså att om en vill använda sig av en historiskt hållbar terminologi är det snarare dessa gränsdragningar som kränker rörligheten än tvärtom. Dessa gränsdragningar skakas om i sitt fundament till följd av de ökade transnationella rörelserna i modern tid. Det ligger utanför ramen för den här uppsatsen att diskutera en eventuell lösning på materialitetens problem att hantera det virtuella, klart är åtminstone att det virtuella utgör en konkret och omfattande utmaning för staten att hantera.

6 Referenser

- Agamben, G. (1998). *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*. Stanford: Stanford University Press.
- Axtmann, R. (2004). The State of the State: The Model of the Modern State and Its Contemporary Transformation. *International Political Science Review*, 3(25), 259-279.
- Braman, S. (2006). *Change of State: Information, Policy, and Power*. Cambridge: MIT Press.
- Castel, F. (Februari 2000). Exploring Virtuality. *Communications of the ACM*, ss. 27-28.
- Eriksson, J., & Giacomello, G. (2009). Who Controls the Internet? Beyond the Obstinacy or Obsolescence of the State. *International Studies Review*, 11, 205-230.
- Goldsmith, J., & Wu, T. (2006). *Who Controls the Internet? Illusions of a Borderless World*. Oxford: Oxford University Press.
- Kleinrock, L. (Augusti 2010). An Early History of the Internet. *IEEE Communications Magazine*, ss. 26-36.
- Le Menestrel, M., Hunter, M., & de Bettignies, H.-C. (2002). Internet e-ethics in Confrontation with an Activists' Agenda: Yahoo! on Trial. *Journal of Business Ethics*, 39, 135-144.
- Lundborg, T. (2011). What Lies Beyond Lies Within: Global Information Flows and the Politics of the State/Inter-State System. *Alternatives: Global, Local, Political*, 2(36), 103-117.
- Neal, A. W. (2010). *Exceptionalism and the Politics of Counter-Terrorism - Liberty, security and the War on Terror*. London: Routledge.
- Salhi, H. (2009). The State Still Governs. *International Studies Review*, 11, 210-214.
- Singh, J. P. (2009). National Security and the Internet: Distributed Security through Distributed Responsibility. *International Studies Review*, 11, 218-221.
- Walker, R. (1993). *Inside/outside: International Relations as Political Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vaughan-Williams, N. (2008). Borders, Territory, Law. *International Political Sociology*, 2, 322-338.
- Vaughan-Williams, N. (2009). *Border Politics: the Limits of Sovereign Power*. Edinburgh: Edinburgh University Press.